

СЕМАНТИКА РОДОВОГО ВІДМІНКА У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

У статті розглядається розмаїття семантичних функцій родового відмінка у сучасній англійській мові, аналізуються типи відношень у межах означального словосполучення залежно від лексичного значення означуваного, а також визначається роль форманта -'s в означальних словосполученнях.

Ключові слова: родовий відмінок, означальне словосполучення, формант - 's, еліптичний відмінок.

Шевчук О.В. Семантика родительного падежа в современном английском языке. В статье рассматривается разнообразие семантических функций родительного падежа в современном английском языке, анализируются типы отношений в пределах определительного словосочетания в зависимости от лексического значения означаемого, а также определяется роль форманта -'s в определительных словосочетаниях.

Ключевые слова: родительный падеж, определительное словосочетание, формант - 's, эллиптический падеж.

Shevchuk O.V. The Semantics of the Genitive Case in Modern English. The article regards the variety of semantic functions of the genitive in modern English, the types of the relations in the limits of the attributive word-combinations are analysed, they are dependant on the lexical meaning of the significant word. The role of -'s is determined in the attributive word-combinations.

Key words: genitive case, an attributive word-combination, - 's, elliptical case.

У сучасній україністиці *категорія відмінка* визначається як послідовно семантична категорія. На думку І.Р.Вихованця, «семантичний зміст відмінка відображає відношення між предметами і явищами позамовної дійсності. На відміну від лексичного значення іменника, яке відображає предмет і поняття про нього, семантика категорії відмінка вказує на різні відношення предмета до ознак та інших предметів. У структурі мови відмінки відображають семантико-синтаксичні відношення іменних слів переважно до дієслова» [Вихованець 1987, с.23].

У граматиці сучасної української мови існують два підходи до визначення семантичного змісту відмінків. Один з них полягає в повному охопленні семантичних функцій, які виражає відмінкова форма. Тому прихильники такого підходу включають у сукупність відмінкових семантичних функцій різноманітні значення: як відмінкові (функція суб'єкта, об'єкта, знаряддя, способу, адресата тощо), так і невідмінкові (обставини часу, предикативне значення тощо), і навіть значення, які не належать відмінкам, але приписані їм під впливом лексичного оточення відмінків або мають явно лексичний характер.

Кожен відмінок має своє певне значення. Як вже було зазначено вище, вживання з прийменниками розширює й збагачує відмінкові значення.

Згідно точки зору О.В. Падучевої, існують різноманітні підходи до конструкції з генитивним суб'єктом: «...*deskриптивний* підхід, який формулює правила вживання генитивної конструкції; *семантичний*, який полягає в тому, що вибір називного або родового відмінка суб'єкта є семантично мотивованим; *трансформаційний*, який розглядає генитив суб'єкту як результат заміни, і *композиційний*, який виводить зміст цілого зі змісту частин» [Падучева 2005, с.84].

Велике розмаїття семантичних функцій родового відмінка можна бачити і в англійській мові. Отже, *мета* даної статті полягає у тому, щоб розглянути та проаналізувати семантику родового відмінка у сучасній англійській мові.

Заявлена мета обумовлює розв'язання наступних *завдань*:

- розглянути значення родового відмінка і їх процентне співвідношення у сучасній англійській мові;
- проаналізувати типи відношень у межах означального словосполучення залежно від лексичного значення означуваного;
  - визначити рол форманта 's в означальних словосполученнях;
  - дослідити основні значення незалежного родового (еліптичного) відмінка.

Об'єктом статті є родовий відмінок у сучасній англійській мові.

Предметом статті виступають семантичні функції родового відмінка.

Автори «Комунікативної граматики англійської мови» Дж. Ліч та Я. Свартвік у сучасній англійській мові виділяють такі значення родового відмінка [Leech, Svartvik 1983, с.123].

a) possessive genitive :

my son's wife

my son has a wife

b) subjective genitive :

the boy's application

the boy applied

c) objective genitive :

the family's support

(...) supports the family

d) genitive of origin :

<i>the girl's story</i>	<i>the girl told a story</i>
e) descriptive genitive :	
<i>a women's college</i>	<i>a college for women</i>
f) genitive of measure and partitive genitive :	
<i>ten days' absence</i>	<i>the absence lasted ten days</i>
<i>part of the problem</i>	<i>problem is divisible into parts</i>
g) appositive genitive	
<i>the city of York</i>	<i>York is a city</i>

У першій половині ХХ сторіччя Ч.Фріз у статті «Деякі зауваження про флективний родовий відмінок у сучасній англійській мові» висловлює думку, що флективний родовий «обмежений лише присвійним значенням», тому його часто називають «присвійним відмінком».

Пізніше Г. Поутсма пояснює назву «присвійний відмінок» тим, що в переважній більшості випадків він виражає «відношення приналежності (*a relation of possession*)». Але, як зазначає відомий лінгвіст, «термін *присвійний* є все ж неточним, бо, окрім значень приналежності, цей відмінок наділений цілою низкою інших значень» [Poutsma 2008, p.41]. Класифікація семантичної структури родового відмінка у сучасній англійській мові підтверджує тезу про те, що сема посесивності не є єдиним елементом у семантичній структурі генитива, а це в свою чергу «служить на користь не тільки переваги, але й правомірності вживання терміна “генитив” (genitive) у порівнянні з терміном “посесив” (possessive), коли мова йде про англійську мову» [Микаелян 2001, с.24].

Отже, Ч. Фріз виділяє такі значення родового відмінка й зазначає уживаність цих значень у процентному відношенні:

1. Possessive genitive (liberally interpreted) ..... 40 %

Typical examples are :

- 'lived at **his father's home**'
- 'I am enclosing **Mrs.M –'s passport**'
- '**My son Sam**'s wife'

2. Subjective genitive ..... 23 %

Typical examples are :

- 'in support of **his mother's request**
- 'since **the soldier's enlistment**'
- 'action regarding **the boy's application**'
- 'I have been under **a physician's care**'
- '**his parents' consent**'

3. Genitive of origin ..... 6 %

Typical examples are :

- 'return **the General's letter**'
- '**the mother's affidavit**'
- 'according to **the neighbour's story**'

Існує відмінність між родовим суб'єктним та родовим походження у випадках такого типу: “*the man's resignation*” або “*the boy's application*”. Якщо, згідно з контекстом, увага зосереджується на діяльності суб'єкта (*the man resigned* або *the boy applied*), то використовується родовий суб'єктний; якщо ж акцент робиться на предметі, який є результатом дії, як, наприклад, *the document* або *the letter*, то маємо справу з родовим походження.

4. Objective genitive .....17 %

Typical examples are :

- 'He contributed to **the family's support**'
- 'instructions for **the boy's release**'
- 'in regard to **my son's discharge from the army**'

5. Descriptive genitive (including genitive of measure) ..... 10 %

Typical examples are:

- 'they found **a women's handkerchief as a clue**'
- '**the month's time** that I have lost'

'Unfortunately his education did not fit him to teach in **a woman's college**. He attended first a boys school and then **a men's college**'.

6. Absolute genitive

Ч. Фріз виділяє тільки один випадок вживання абсолютного генитива. Це так званий “подвійний” генитив: «There was but one example of the absolute use of the genitive; in this case it is the so-called ‘double genitive’» [Fries 1938, c.125].

'He was accompanied by a friend of his father's.'

У роботі Дж. Тейлора «Посесивні генитиви в англійській мові» [Taylor 1989, p.318] обговорюється семантика висловів зі значенням приналежності у рамках когнітивної граматики, основні положення якої були викладені в працях Дж.Лакоффа [Lacoff 1987] і Р.Лангакера. [Langacker 1987; Langacker 1990]. Увагу лінгвістів привернуло розмаїття семантичних відношень, притаманних висловам зі значенням приналежності. Учені вважають, що необхідно адекватно описати низку можливих відношень.

У межах означального словосполучення залежно від лексичного значення означуваного, можуть мати місце такі відношення:

- I. Приналежність частини тіла людини (або тварини).
- II. Приналежність за ознакою володіння.
- III. Приналежність за ознакою родинних чи дружніх стосунків.
- IV. Приналежність фізичних чи внутрішніх якостей, почуттів, поглядів, станів людини.
- V. Приналежність за ознакою службового підпорядкування або залежно від займаної посади.
- VI. Приналежність за ознакою авторства.
- VII. Ставлення особи до подій власного життя або до тих понять, що виражені в словах тощо.
- VIII. Приналежність дії якійсь особі.

Для форманта -'s несуттєво, які відношення існують між дією та особою – **суб'єктні чи об'єктні**. І в першому, і в другому разі -'s виконує одну й ту ж функцію – відносить дію до певної особи чи предмета й має одне значення – **приналежність**. Відтінки цього ж значення, тобто вказівка на те, які відношення існують між дією та предметом – суб'єктні чи об'єктні – закладені в лексичному значенні означуваного слова. У першому випадку означуване виражене або герундієм, або іменником, похідним від дієслова, яке може вживатися в неперехідному значенні. Наприклад, *Mabel's eating, Meril's walk, victim's shriek* тощо. У другому означуване слово виражене віддієслівним іменником з перехідним значенням. Наприклад, *Ali's operation, Kit's free pardon and liberation, boy's education* тощо.

Яка ж роль форманта в наведених вище означальних словосполученнях? Чи правильно вважати всі наведені тут відтінки приналежності значеннями, властивими форманту 's? Очевидно, що ні, оскільки відтінки ці змінюються залежно від того, яке слово виступає в ролі означуваного, тобто залежно від лексичного значення означуваного.

У виразах *Mabel's eating, Mabel's coat, Mabel's education, Mabel's friend, her daughter Mabel's love* тощо формант -'s має одне й те ж значення незалежно від того, оформляє він слово чи ціле словосполучення, – **приналежність** у широкому смислі, або **присвійність**. Він скрізь служить для вираження володаря, власника чого-небудь у найширшому розумінні.

Це може бути власник риси характеру, властивості, якоїсь речі, дії тощо залежно від лексичного значення означуваного слова. Можна стверджувати, що 's виражає таку ж міру приналежності (присвійності) як і присвійний займенник. Тому скрізь на місці іменника з -'s можна поставити присвійний займенник 3-ої особи, і це не зруйнує характер відношень між означенням і означуваним: *his coat, his dreaming, his education, his friend, his love* тощо.

Можна зробити **висновок**, що значення форманта 's – «приналежність у широкому смислі, присвійність», але це його не єдине значення. Вживання іменників з формантом -'s саме через це значення перебуває в залежності від їх лексичного значення, бо не всі іменники здатні виражати через поняття, що лежать в основі лексичного значення, відношення приналежності. Аналогія між присвійними займенниками та іменниками, оформленими -'s, природньо, не вичерпується цим значенням – вона виявляється і в їх вживанні в реченні.

Загальновідомо, що в сучасній англійській мові існують два родових відмінки: **залежний** родовий та **незалежний** родовий. Залежний родовий відмінок вживається з наступним іменником, позначає його й виступає в функції означення. Незалежний родовий використовується без наступного іменника й може виконувати в реченні різні синтаксичні функції, окрім означення: *My father's was a happy life*. Відмінність між залежним і незалежним родовим відмінком аналогічна відмінності між відносною та абсолютною формами присвійних займенників.

Голландський лінгвіст А.Свейн називає незалежний родовий **еліптичним** ("the Elliptical Genitive") і виділяє декілька його значень [Swaen 1989, c.279] :

- а) назва місця проживання, розташування закладу чи фірми;
- б) назва місць, де відбувається обряд богослужіння (церква, часовня чи собор);
- в) назва міста чи села за іменем свого святого покровителя;
- г) назва церковного свята на честь святого покровителя.

Англійські мовознавці Дж.Ліч та Я.Свартвік, подібно до А. Свейна, також називають незалежний родовий відмінок **еліптичним** ("the Elliptical Genitive" у Свейна, "the Genitive with Ellipsis" у Ліча и Свартвіка) [Leech, Svartvik 1983, p.114].

My car is faster than John's (that John's car).

У цій статті ми вилучили з розгляду форми іменників незалежного родового відмінка. Аналізу було піддано іменники, які вживаються в формі так званого залежного родового відмінка.

Узагальнюючи вищезгадані точки зору, слід сказати, що категорія відмінка є однією з найбільш дискусивних і складних категорій у сучасній граматиці англійської мови. У *перспективі* вона потребує детальнішого вивчення на матеріалі художніх та публіцистичних текстів сучасного англійського мовлення.

Література

Вихованець Р.І. Система відмінків в українській мові / Вихованець Р.І. - К., 1987.- 360с. *Микаелян Т.Б.* Семантический анализ английских конструкций с 's и of (в сопоставлении с армянским и испанским языками) текст : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.07, 10.02.03 / Микаелян Т.Б. - Ереван, 2001. - 25с. *Падучева Е.В.* Еще раз о генитиве субъекта при отрицании / Е.В. Падучева // Вопросы языкознания. - 2005.- № 5. - С. 84-99. *Fries Ch.* Some Notes on the Inflected Genitive in Present Day English Language. - 1938. - Vol. 14. - №2.- 417р. *Lacoff G.* Hedges: A Study in Meaning Criteria and the Logic of Fuzzy Concepts/ G. Lacoff // Papers from the 8th Regional Meeting, Chicago Linguistic Society.- 1972. - P. 183-228. *Langacker R.W.* Foundations of cognitive grammar / R.W. Langacker. - Standford: Standford University Press, 1987. - Vol.1. Theoretical Prerequisites. - 516р. *Langacker R.W.* Setting, participants and grammatical relation / R.W. Langacker // Meanings and prototypes: Studies in Linguistics/ [Ed. Stohatizaibis S.L.] - Routledge, 1990. - № 1. - P. 213-238. *Leech G.* A Communicative Grammar of English / G. Leech, J.Svartvick. - М.: Prosvescheniye, 1983.- 380р. *Poutsma H.A.* Details of Book: A Grammar of Late Modern English / H.A. Poutsma. - London: Gayley Press, 2008. - 524р. *Swaen A.E.H.* The Elliptical Genitive / A.E.H. Swaen // Linguistics. - Vol. 27. - 1989. - №4. - P. 275 - 288. *Taylor Jh.* Possessive Genitives in English / Jh. Taylor // Linguistics. - 1989.- Vol. 27.- №4.- P. 314-340.

ШУМЕНКО О. А.

(Сумський державний університет)

ПОВЕРХНЕВА ТА СЕМАНТИЧНА ДЕВІАЦІЯ ЧИСЛІВНИКІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Стаття присвячена розгляду девіацій англійських числівників та словотворчим процесам денумеративів. Фокусується увага на лексико-семантичному навантаженні англомовних секондарних утворень. Намічаються подальші дослідження лінгвістичного буття нумеративних слів.

Ключові слова: девіація, денумеративи, секондарні утворення, нумеративні одиниці.

Шуменко О.А. Поверхностная и семантическая девияция числительных английского языка. Стаття посвящена рассмотрению девияций английских числительных, их словообразовательным процессам в денумеративах. Фокусируется внимание на лексико-семантической нагрузке англоязычных секондарных образований. Намечаются дальнейшие исследования лингвистического бытия нумеративных слов.

Ключевые слова: девияция, денумеративы, секондарные образования, нумеративные единицы.

Shumenko O.A. Semantic deviation of the English numerals. The article deals with the worldbuilding processes of the English numerals. Attention is being focused on the lexico-semantic charge of the English secondary constructions, lingvistic potentiality of the numeric units is being considered.

Key words: worldbuilding process, numerals, secondary components, numeric units.

Основним **об'єктом** статті виступають похідні одиниці (деривати), які є результатом словотвірного акту семантичних і дериваційних трансформацій вихідного слова. **Предметом** є семантична девіація числівників англійської мови та їх словотвірні процеси. **Актуальність** теми зумовлена сьогоденними тенденціями лінгвістів до вивчення словотвірних потенцій числівників, системно-функціонального буття одиниць мови.

Під терміном “похідне” ми розуміємо афіксальні утворення, складні слова та інші типи вторинних, секондарних словотвірних конструювань, а в нашому випадку – денумеративів. Під денумеративами ми розуміємо секондарні конструювання, вихідною морфемою яких є коренева основа числівників [Омельченко 1981, с. 21]. Серед денумеративів виокремлюються адвербіальні (*once, thrice*), субстантивні (*twins, Twain, fortnight, millionaire*), ад'єктивні (*two-cornered, one-eyed, three-sided*) та службові слова (*between, only*). Серед денумеративів зустрічаються, в основному, іменники та прикметники. Напр.: *one-up* – “той, хто має переваги”; *one-way love* – “нерозділене кохання”; *one-to-one* – “поодинок”; *two by four* – “товста папка”; *one sided* – “односторонній критерій”. Серед дієслівних денумеративів зустрічаються слова, утворені способом конверсії. Напр.: *to one-up* – “мати перевагу на одне очко”; *to four-flush* – “займатися замилюванням очей” [Швачко 2008, с. 34]. У денумеральному процесі використовуються основи числівників, серед яких частотними є *one, two, three, million*. Пор.: англ. – *once, only, twice, twofold, thrice, threefold, millionaire*. У дериватах основа числівника посідає препозитивне місце та виступає мотивуючим елементом. Денумеральні прикметники утворюються за моделями а)синтаксичного та б)синтаксично-морфологічного словоскладання. Денумеративи-іменники представлені у мовленні типами а)*thousands, hundreds*, б)*twenties*. Дієслова-денумеративи створюються за